

ACTUALES CAMPAGNE 11.11.11 2023

Strijd voor klimaatrechtvaardigheid

In deze les nemen we jongeren mee in het campagnethema van 11.11.11 van 2023: de strijd voor klimaatrechtvaardigheid. We onderzoeken eerst samen het klimaatonrecht, om de leerlingen inzicht te geven in de problematiek.

Na een korte kennismaking met het probleem kiezen we ervoor om resoluut in te zoomen op oplossingen. Moedige, creatieve, jeugdige en soms zelfs 'stoute' oplossingen. Met deze frisse oplossingen willen we hoop en goesting geven om zelf actie te ondernemen. Want de strijd voor klimaatrechtvaardigheid voeren we samen.

Deze les kwam tot stand in samenwerking met 11.11.11.

Modules

Praktische info

 <p>1^e, 2^e en 3^e graad secundair onderwijs</p> <p>DOELGROEP</p>	 <p>Levensbeschouwelijke vakken, aardrijkskunde, humane wetenschappen, filosofie, PAV, ...</p> <p>VAKKEN</p>
 <ul style="list-style-type: none"> • Instap: 5 min. • Kern 1: 15 min. • Kern 2: 25 min. • Slot: 5 min. <p>DUUR</p>	
 <ul style="list-style-type: none"> • Instap: / • Kern 1: kaartjes bijlage 1 + smartphones/tablets/laptops • Kern 2: kaartjes bijlage 2 • Slot: (eventueel) smartphones <p>MATERIAAL</p>	

Voor de leerkracht

Doelen van deze actualies

- De leerlingen verwerven inzicht in het probleem van klimaatonrecht
- De leerlingen reflecteren over en uiten hun gevoelens bij klimaatonrecht
- De leerlingen krijgen hoop door voorbeelden uit de strijd voor klimaatrechtvaardigheid
- De leerlingen worden geïnspireerd om zelf actie te ondernemen voor klimaatrechtvaardigheid

Een beetje achtergrond over klimaatonrecht en rechtvaardige oplossingen

De klimaatcrisis treft niet iedereen gelijk. Integendeel. In Bangladesh verdwijnen volledige vissersdorpen in de stijgende zee. In Zambia leidt droogte tot extreme hongersnood. In Brazilië worden gemeenschappen en ecosystemen vernietigd door bosbranden. De mensen en landen die er het minst verantwoordelijk voor zijn, worden het hardst getroffen door klimaatverandering. Dat is klimaatonrecht.

Kinderen en jongeren zullen harder dan de generaties die hen vooraf gingen getroffen worden door de klimaatcrisis. De gevolgen van de klimaatcrisis laten zich al voelen, maar worden in de toekomst enkel ernstiger, als er niets verandert. Dat is klimaatonrecht.

Vrouwen zijn net zoals kinderen en jongeren ook kwetsbaarder voor de gevolgen van de klimaatcrisis. Dat is klimaatonrecht.

De oorzaken en gevolgen zijn niet gelijk verdeeld, dat is duidelijk. Maar net die groepen die het meest getroffen (dreigen te) worden, tonen zich het meest strijdlustig. Hun initiatieven verfrissen, verstoren en zetten effectief dingen in beweging. Deze oplossingen en initiatieven zetten we in deze actualies centraal om leerlingen hoop te geven en om hen te inspireren.

Meer info en inspiratie over de strijd voor klimaatrechtvaardigheid vind je op de campagnesite van 11.11.11: www.11.be/klimaatonrecht.

Instap: check-in

Belang van een check-in

Het klimaatthema roept soms wat weerstand op bij (sommige) jongeren. Als we het hebben over 'duurzaamheid', krijgen leerlingen soms het idee dat ze iets niet goed doen (de andere die duurzaam leeft, doet het moreel 'beter'), wat hun ego krenkt. Soms vrezen ze ook dat ze bepaalde gewoonten of gebruiken moeten laten als ze duurzamer gaan leven, en de mens is bepaald allergisch aan het idee om iets te verliezen wat die vandaag heeft.

De leerlingen die vandaag jong zijn, krijgen ook al hun hele leven de klimaatthema's op hun bord voorgeschoteld, zonder ze echt zicht hebben op oplossingen.

Met een hoopvolle check-in-vraag over de toekomst willen we leerlingen met een positieve blik naar het thema deze actualies laten kijken. Focussen op oplossingen vraagt immers om hoop. Deze vraag probeert leerlingen ook met elkaar te verbinden in hun hoop voor de toekomst.

Ga met je klasgroep in een kring staan. Stel de volgende vraag: **“Wat wens je jezelf en de mensen die je graag ziet toe voor de toekomst?”**

Je kan een rondje doen, of leerlingen op een andere manier beurtelings laten antwoorden. Het is niet nodig dat iedereen aan bod komt.

Nodig de andere leerlingen in de kring uit om een stap naar voren te zetten als iemand iets zegt dat ze ook wensen voor zichzelf en/of degenen die ze graag zien. Zo vermijd je te veel herhaling van wat al gezegd is.

Kern 1 : klimaatonrecht

Inhoud van dit onderdeel

In dit onderdeel van de les ontdekken de leerlingen wat klimaatonrecht is. Ze leren een aantal groepen (vrouwen, lage inkomenslanden, kinderen) kennen die disproportioneel hard getroffen worden door de gevolgen van de klimaatcrisis. Het grootste onrecht schuilt in het feit dat deze groepen vaak een kleiner aandeel hebben in het ontstaan van de klimaatcrisis.

Materiaal

- Laptop/tablets/smartphones
- Kaartjes: 1 set van 3 kaartjes per groepje (zie bijlage 1)

Verloop

Stap 1: verdeel de klas in 3 of 6 groepjes (veelvoud van drie is belangrijk)

Bespreek eerst nog even kort de termen 'onrecht' en 'onrechtvaardig', zodat iedereen weet wat dit wilt zeggen. Je kan leerlingen bijvoorbeeld een voorbeeld van onrecht laten benoemen, dat ze hebben opgepikt in de media of in hun eigen leefwereld.

Er zijn 3 verschillende thema's waar de groepjes zich nu over buigen:

- Klimaatonrecht op geografisch gebied: kaartjes 1, 2 en 3
- Klimaatonrecht op vlak van gender: kaartjes 4, 5 en 6
- Klimaatonrecht tussen generaties: kaartjes 7, 8 en 9

Stap 2: geef elk groepje drie kaartjes (zie bijlage 1). Deze kaartjes bevatten enkele sterke beelden en een QR-code naar een filmpje of een website. De groepjes bekijken het materiaal en **beantwoorden per groepje de vragen hieronder**. Zorg dat de thema's gelijk verdeeld zijn onder de groepjes. Geef de groepjes hier een tiental minuutjes de tijd voor.

De vragen

Inzicht:

- Waar gaat jouw kaartje over? Leg in je eigen woorden uit aan de andere groepsleden.
- Wie voelt er volgens jullie kaartjes de gevolgen van de klimaatverandering het hardst?
- Vind je dit rechtvaardig? Waarom wel of niet?

Mening en gevoelens:

- Wat vinden jullie hiervan?
- Wat raakt / verbaast je in het bijzonder? Kan je verwoorden waarom?

Stap 3: maak nu nieuwe groepjes van elk 3 leerlingen. Zorg dat in elk groepje één iemand van elk vorig groepje zit, zodat alle subthema's van klimaatonrecht vertegenwoordigd zijn.

Laat de nieuwe groepjes deze **vragen** beantwoorden:

- Welke vormen van onrecht hebben jullie ontdekt?
- Wat is klimaatonrecht? Leg in je eigen woorden uit!
- Heeft klimaatverandering deze vormen van onrecht doen ontstaan? Of eerder verstrekt? Wat denk je?
- Wat is volgens jullie dan klimaatrechtvaardigheid?

Stap 4: vat het probleem even samen voor de klas: De klimaatcrisis treft niet iedereen gelijk. Integendeel. De mensen en landen die er het minst verantwoordelijk voor zijn, worden het hardst getroffen door klimaatverandering. Dat is klimaatonrecht. Maak hier het bruggetje naar het tweede deel van de les. Waar onrecht is, zijn mensen die opkomen voor meer rechtvaardigheid. Op die mensen en organisaties zoomen we in tijdens het tweede deel van de les.

Kern 2 : wij zien oplossingen

Inhoud van dit onderdeel

In dit onderdeel van deze actualies geven we hoop en inspireren we. We tonen hoopvolle, frisse, jeugdige initiatieven die proberen verandering te brengen. Sommige initiatieven zetten in op het voorkomen van verdere opwarming, anderen op het aanpassen aan de gevolgen en nog anderen op herstel van schade door de klimaatverandering. Allemaal proberen ze vanuit een minderheidspositie onrecht recht te zetten, een verschil te maken. Wat de kaartjes gemeen hebben, is dat het allemaal burgerinitiatieven zijn, allemaal changemakers. Sommigen zijn initiatieven van partnerorganisaties van 11.11.11 (vb. Cedep Ayllu uit Peru), andere acties staan los van 11.11.11 maar brengen net een frisse wind met een non-conformistische (ja zelfs ongehoorzame) aanpak (vb. Extinction Rebellion).

Verloop

Stap 1: maak **6 groepjes** leerlingen. Geef **elk groepje één oplossingsfiche** (zie bijlage 2). In elke oplossingsfiche staat één 'changemaker' centraal. Leg eerst kort uit wat een changemaker is.

De groepjes beantwoorden deze **vragen** over hun fiche:

Inzicht:

- Wat doet de changemaker op jullie kaartje? Leg de actie uit in je eigen woorden.
- Op welke manier probeert deze changemaker een oplossing of verandering te bieden voor de klimaatcrisis?

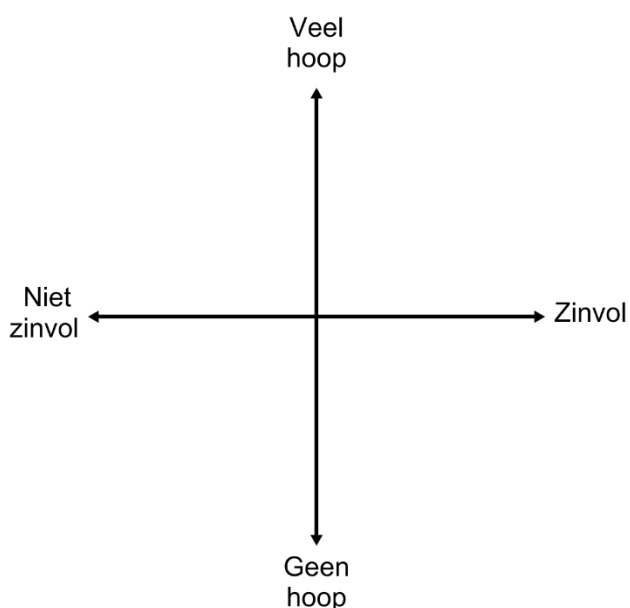
Mening:

- Wat vind je goed aan de actie van jullie changemaker? Waarom?
- Wat vind je hier minder goed aan? Waarom?

Stap 2: hoofd-hart-evaluatie

Elk groepje positioneert nu hun changemaker op het assenstelsel hiernaast. Deze twee vragen helpen bij hun evaluatie:

- **Hoofd: horizontale lijn**
Hoe zinvol vind je dit initiatief als oplossing voor de klimaatverandering en de problemen die dit met zich meebrengt voor de groep mensen die dit initiatief opzetten?
- **Hart: verticale lijn**
Hoeveel hoop geeft dit initiatief jullie op een meer klimaatrechtvaardige toekomst?

Visualiseer dit assenstelsel (vb. op het bord, op de grond, ...) en laat elk groepje hun positie aanduiden. De leerlingen zullen hun verschillende standpunten moeten vertalen in een positie op het assenstelsel waar het hele groepje mee akkoord gaat. Dit vraagt misschien even wat discussie.

Daag de leerlingen uit om enerzijds **rationele** argumenten te bedenken (biedt hun initiatief oplossingen voor de uitdagingen waar de personen die het uitvoeren/bedenken mee te kampen hebben?) en anderzijds ook **vanuit emotie** te oordelen (is dit initiatief iets dat op langere termijn een oplossing kan zijn, dat op grotere schaal kan werken, en dus hoop kan geven?).

Stap 3: elk groepje stelt het initiatief op hun kaartje kort voor aan de rest van de klas. Ze tonen waar ze hun initiatief positioneren op het assenstelsel en leggen dit uit. De andere leerlingen in de klas mogen ook hun mening geven, als ze hetzelfde of net anders denken dan het groepje.

Stap 4: klasgesprek over dé oplossing voor klimaatrechtvaardigheid

De kans is groot dat er op het assenstelsel nog wat ruimte is tussen de posities van de groepjes en 'heel veel hoop' en/of 'zinvol'. In een **klagesprek** (idealiter in een kring) denken jullie na over wat nog meer nodig is om hun standpunt naar "meer hoop" te verschuiven, m.a.w. om te komen tot meer klimaatrechtvaardigheid.

Richtvragen:

- Als je al deze initiatieven eens naast elkaar legt: van wie komt het initiatief? Vind je dit een kracht of eerder een zwakte? Wat zijn voor- en nadelen van dit soort changemakers?
Inhoud: dit zijn allemaal initiatieven die opgezet zijn door burgers (vb. Benjamin, de Portugese jongeren) en burgerorganisaties- of bewegingen (vb. Extinction Rebellion, Ecuador).
- Kennen jullie zelf nog van dit soort initiatieven?
- Wat denken jullie dat de impact kan zijn van al dit soort burgerinitiatieven samen?
- Wat kan de impact van deze initiatieven nog versterken?
- Werken aan een klimaatrechtvaardige toekomst is een grote uitdaging, die vraagt om inspanning van veel actoren. Wie of wat is nog nodig om te komen tot klimaatrechtvaardigheid?
  - o Hoe kunnen deze actoren op elkaar inspelen?
Vb. de klimaatbetogingen kunnen overheden zo ver krijgen om het thema klimaat serieus op tafel te leggen; overheden kunnen bedrijven met wetgeving dwingen naar meer zorg voor mens en planeet; media kan acties van burgers tonen, zodat ze meer impact krijgen, ...
- Wat zie je al in je omgeving dat je hoop geeft op klimaatrechtvaardigheid?
Leerlingen benoemen initiatieven die zij zelf kennen, dat mag zeker heel erg kleinschalig zijn. Vb. wij op school doen dit, of mijn vrienden kopen veel tweedehandskledij, of ...

Uitstap: check-out

Belang van een check-out

Het klimaatthema kan veel emoties oproepen. Het probleem is dan ook complex en de oplossingen navenant. Omdat emoties een kracht kunnen zijn, en er ook gewoon an sich mogen zijn, vinden we het belangrijk om een moment te nemen om die gevoelens expliciet te benoemen. Pas gerust deze werkvorm aan naargelang de sfeer in de klasgroep waarmee je deze actualies doet. Leerlingen zijn het vaak niet gewoon om over emoties te praten. Weet dat het onwennig kan zijn, maar nodig hen toch ertoe uit!

Laat de leerlingen een emoji tonen op hun smartphone (of tekenen op een papier, als er een 'zero-smartphone'-beleid in de klas is). Ze zoeken een emoji uit die hun gevoel na deze actualies toont. Iedereen toont zijn/haar emoji tegelijk.

Laat 'popcorn'-gewijs een aantal leerlingen hun emoji toelichten. Je doet dus geen rondje, maar laat de leerlingen aan het woord die iets willen zeggen. Nodig de andere leerlingen uit om non-verbaal te kennen te geven als ze zich herkennen in het gevoel van iemand anders (vb. door hun hand omhoog te steken).

Als je merkt dat er **vooral hoop en positieve emoties** leven in de klas, kan je de leerlingen vragen om te benoemen wat het is dat hen hoop geeft. Nodig hen uit om die emoties te gebruiken als kracht om zich in te zetten. Bevraag tot welke acties hun emoties hen kunnen inspireren en aanzetten.

Als je merkt dat er **eerder negatieve emoties** (wanhoop, moedeloosheid, verdriet, angst, ...) leven bij de leerlingen, kan je hen vragen wat ze nodig hebben om die emoties om te buigen in een kracht om te werken aan verandering. Op welke manier kan dat verdriet een energiebron vormen om je in te zetten?

Afsluiten kan je met een **quote van Kate Raworth**, de bedenker van de donuteconomie die stelt dat je geen optimist moet zijn als je daarvan gaat berusten, ook geen pessimist als je daarvan het opgeeft. We hebben 'activators' nodig, mensen die bijdragen op hun eigen niveau.

Een fragment wat je daarvoor kan gebruiken vind je [hierzo](#), vanaf 19'20".

Bijlage 1: kaartjes klimaatonrecht

KLIMAATMIGRATIE

KLIMAATMIGRATIE

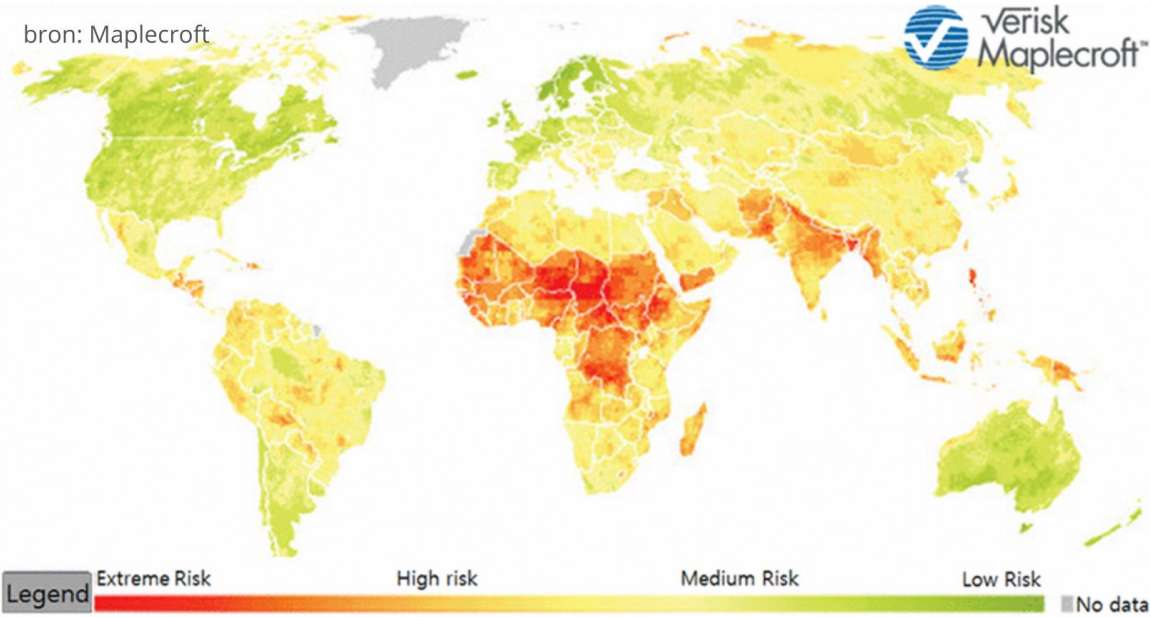

Scan de QR-code en bekijk het filmpje

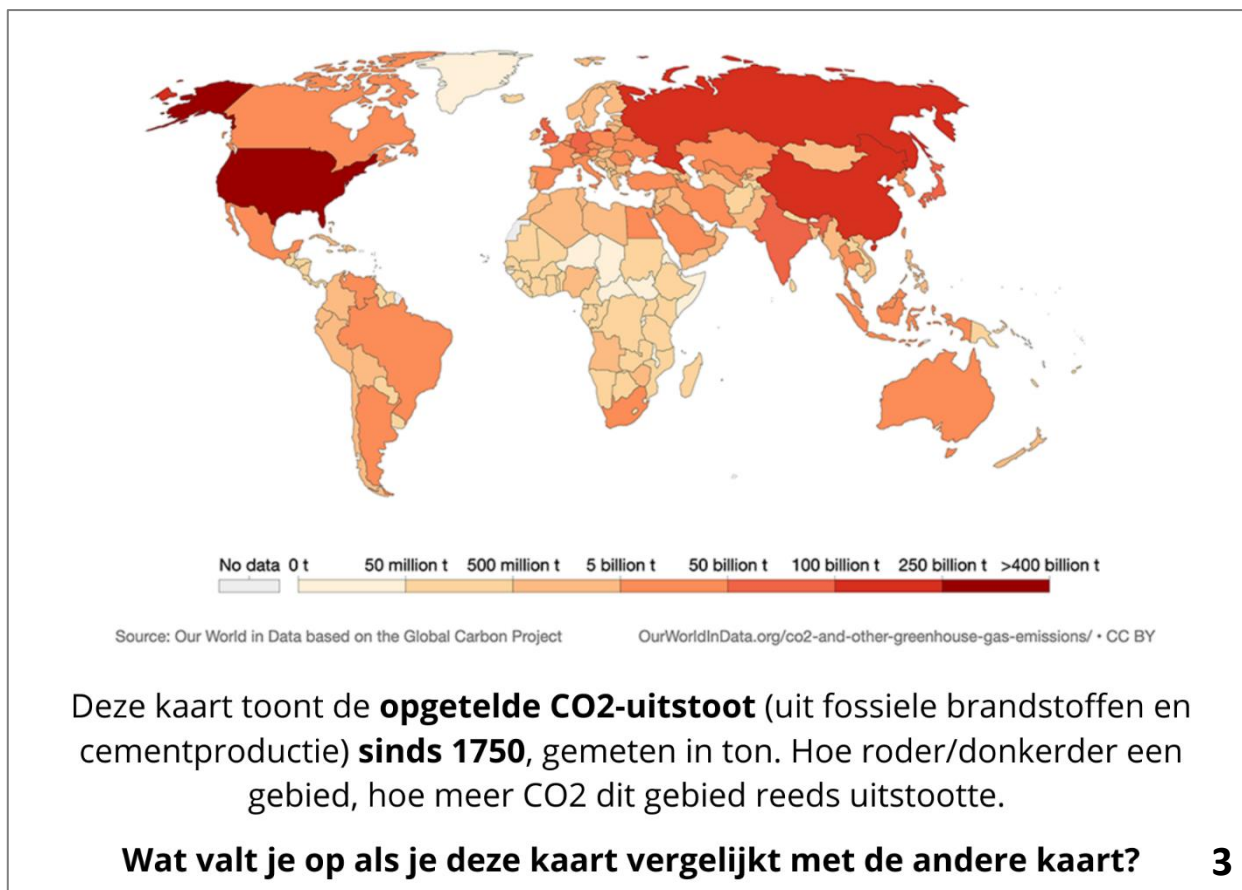
1

bron: Maplecroft

Deze kaart toont hoe hoog het **risico is op ernstige gevolgen van de klimaatcrisis**. Hoe roder een gebied, hoe hoger het risico. Voorbeelden van ernstige gevolgen zijn extreme regenval, extreme droogte, ... Allemaal gebeurtenissen waardoor levens in gevaar komen.

2

KLIMAAT & GENDER

KLIMAAT & GENDER

Scan de
QR-code en
bekijk het
filmpje

*Vertaling: klimaatrechtvaardigheid = genderrechtvaardigheid

4

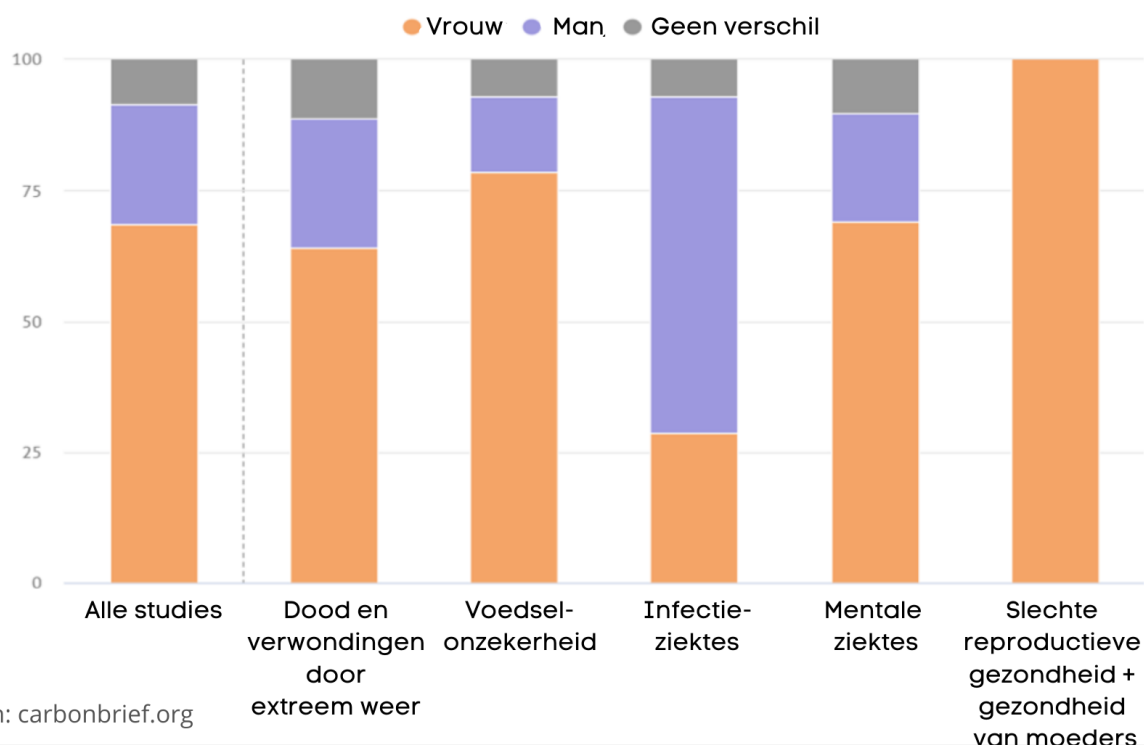
Vrouwen en meisjes zijn meestal verantwoordelijk om water en brandstof voor het vuur voor hun familie te verzamelen.

Als **klimaatverandering** bepaalde bronnen van water en hout minder betrouwbaar maakt, zullen deze meisjes en vrouwen elke dag verder moeten wandelen om deze benodigdheden te verzamelen.

Dit beperkt de tijd die ze over hebben voor andere taken, zoals geld verdienen, leren of simpelweg rusten.

5

De klimaatverandering brengt negatieve gevolgen met zich mee. Maar wie lijdt het meeste onder deze gevolgen?

6

KLIMAAT & LEEFTIJD

Hoe ga jij de klimaatverandering beleven?

Scan de QR-code of surf rechtstreeks naar myclimatefuture.info

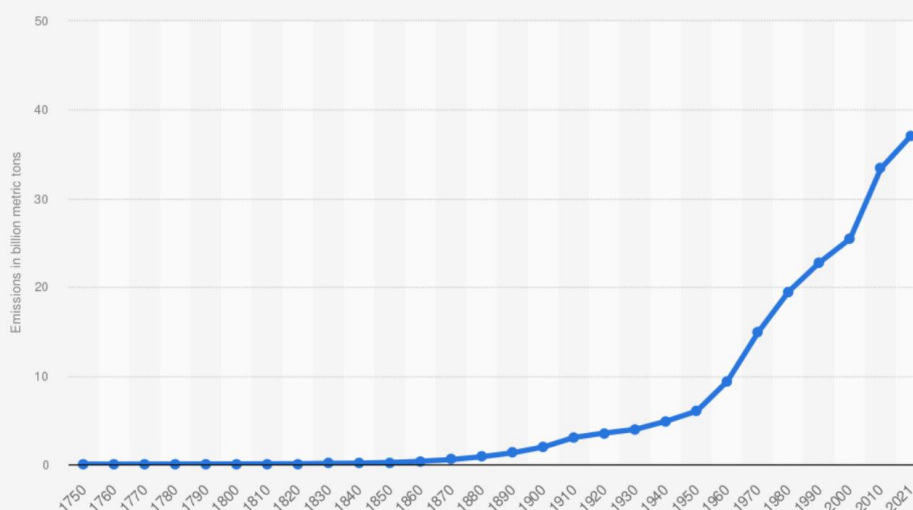
Geef je **geboortjaar** in, kies een **scenario** voor de klimaatopwarming en selecteer je **werelddeel** ("Europe & Central-Asia").

- Wat ga jij meer meemaken dan je ouders?
- Hoe vind je dit?
- Zou je slechter of beter af zijn als je in een ander werelddeel geboren bent?

7

Historische CO₂-uitstoot van 1750 tot 2021

Sources

Global Carbon Project; Expert(s) (Friedlingstein, et al.)

© Statista 2023

Additional Information:

Worldwide; Global Carbon Project; Expert(s) (Friedlingstein, et al.); 1750 to 2021

**Wie is er verantwoordelijk voor opwarming en de vervuiling van de aarde?
Wie lijdt er hier het hardste onder, vandaag en in de toekomst?**

8

Bron: UNICEF/UN0286416/Akash

Bijna elk kind over de hele wereld loopt risico door ten minste één van de klimaat- en milieurisico's: overstromingen aan de kust, overstromingen in de rivieren, cyclonen, door vectoren overgedragen ziekten, loodvervuiling, hittegolven en waterschaarste. **9**

Bijlage 2: kaartjes oplossingen klimaatrechtvaardigheid

Wie? Belgische jongeren

Wat? In 2018 en 2019 trokken jongeren massaal op straat om te betogen voor een straffer klimaatbeleid.

Waarom? De jongeren riepen de overheden op om maatregelen tegen de opwarming van de aarde te nemen.

Wie? De Ecuatoriaanse bevolking

Wat? Activisten verzamelden genoeg handtekeningen voor een referendum. De burgers van Ecuador spraken zich in dit referendum uit tegen oliewinning in een van de meest waardevolle natuurgebieden ter wereld.

Waarom? Door de olie in de grond te laten, kiest Ecuador om het leven en de natuur te verdedigen.

Wie? Beatrice Phiri uit Zambia

Wat? Deze jonge radiojournalist en klimaatactivist gaat in haar land op zoek naar getuigenissen over de impact van de klimaatcrisis, maar ook over de veerkracht en dromen van jonge klimaatactivisten.

Waarom? Ze geeft jongeren nu een stem omdat ze gelooft dat jongeren de leiders van morgen zijn. Op deze manier probeert ze de jeugd ook te sensibiliseren om duurzaam om te gaan met het klimaat.

bron: ANP / Nicolas Garstman

Wie? Extinction Rebellion

Wat? De actiegroep Extinction Rebellion blokkeerde wekenlang de drukke A12-snelweg in Den Haag.

Waarom? Hiermee protesteerden ze tegen subsidies voor fossiele brandstoffen. Ze staakten hun actie pas toen een wetsvoorstel rond de afbouw van deze subsidies werd besproken in het Nederlandse parlement.

bron: ANP / Associated Press

Wie? 6 Portugese jongeren

Wat? Deze jongeren (tussen 11 en 24 jaar) dagen 32 landen voor de rechter bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Waarom? De jongeren vinden dat deze landen niet genoeg doen om de opwarming van de aarde tegen te gaan. Met dit proces hopen ze dat de rechter landen gaat dwingen om wel werk te maken van een degelijk klimaatbeleid.

bron: Marc Gysens

Wie? Benjamin Van Bunderen- Robberechts

Wat? Benjamin verloor zijn vriendin Rosa bij de overstromingen in België in 2021. Hij pleit voor een nationale herdenkingsdag voor slachtoffers van de klimaatcrisis.

Waarom? Het doel van de zestienjarige is mensen te doen inzien dat de klimaatcrisis om mensen gaat, niet enkel om cijfers en percentages.

Wie? Asiimwe uit Oeganda

Wat? Asiimwe wil zelf in actie komen tegen klimaatverandering. Met haar organisatie wil ze maar liefst 10 miljoen inheemse bomen planten in Oeganda. .

Waarom? Elke boom haalt CO₂ uit de lucht. Met 10 miljoen nieuwe bomen kunnen ze het ecosysteem herstellen én is er ook economische ontwikkeling. Want de vruchten van de fruitbomen kan de bevolking ook verkopen.

Wie? Cedep Ayllu, een organisatie in Peru

Wat? De organisatie helpt de lokale boeren met het waterbeheer. Ze trainen de boeren om beter om te gaan met droogtes en overstromingen.

Waarom? Droogtes en overstromingen komen meer voor door de klimaatverandering. Door de trainingen is de kans kleiner dat de boeren hun oogst verliezen door deze rampen. Ze zijn nu dus zekerder van hun inkomen.

COLOFON

Een realisatie van Studio Globo vzw, Huidevetterstraat 165, 1000 Brussel. 2023.

Met dank aan

- *De educatief medewerkers van team secundair onderwijs van Studio Globo*
- *11.11.11 voor de inhoudelijke input*

Beelden:

- *Rechtenvrije foto's*
- *Website 11.11.11*
- *Bronvermelding op beelden*

Verantwoordelijke uitgever: *Katrien D'Hooghe*

STUDIO
werk aan de wereld in je klas
GLOBO